

színházi esték

* A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS AZ EGRI GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ MŰSORISMERTETŐINEK 1973. MÁRCIUS HAVI MELLÉKLETE *

Felsőbb osztályba léphet

Rendezőnek lenni több, mint foglalkozás, a rendezés mesterség, művészet és tudomány együtt. És még ennél is több: az élet minden területén megnyilvánuló emberi magatartás. Mert nemcsak költői, vagy színeszi lélekről beszélhetünk, van rendezői lélek is, **rendezői alkot,** magatartás. Rendezőnek születni kell, de amíg azzá lesz valaki, nagyon sokat kell tanulnia, tapasztalnia.

Régen szinte kizárólag színészből lettek rendezők, a társulat legjobb, legműveltebb aktorai — elsők az egyenlők között — irányították a próbákat. A modern színházművészet önálló, alkotó művészetté emelte a rendezést, feladata nemcsak abban áll, hogy megértse és helyesen adja vissza az író gondolatait, hanem a színházművészet sajátos eszközeivel neki is vallania kell a valóságról, ki kell fejeznie saját mondandóját. Az „előadásterepítés” önálló művészi munka, alkotó tevékenység lett.

Hazánkban mindössze negyedszázada folyik rendszeres, tudományos alapon folyó rendezőképzés. A Színház- és Filmművészeti Főiskola a felszabadulástól kezdve mintegy 50—60 színházi rendezőnek adott diplomát. A négyéves elméleti és gyakorlati tanulás után a végzős hallgatók rendszerint valamelyik vidéki színházban vizsgáznak, rendezik meg diplomamunkájukat. A mi színházunk mindig szívesen fogadta a pályakezdő fiatal rendezőket. Többek között Ádám Ottó, Makay Péter, Kapás Dezső, Léner Péter, Nyilassy Judit és Jurka László kezdte nálunk rendezői pályáját. Azóta valamennyien sokszorosán bizonyították, hogy sikeresen vizsgáztak a miskolci színházban. Társulatunk tagjai, művészek és műszakiak mindig felelősséggel, szeretettel segítették a vizsgázókat, akik közül nem egy évekig köztünk dolgozott tovább. Most ismét vizsgarendezésre készül a társulat: Illés István állítja színpadra Csehov Cseresznyés kertjét. Kívánunk neki és az egész együttesnek szép, sikeres bemutatót.

Hárman a családból egy igazi kertben (Simon György, Polonyi Gyöngyi és Máthé Éva).

Csehov-bemutató

Egy régebbi — s igen rangos — forrást fellelve, némi megütközéssel olvashatjuk: „Legtöbb elbeszélése remekmű, darabjai azonban csak igen szép dramatisztik elbeszélések. Még az 1962-ben kiadott Színházi Kalauz szakírója is így vélekedik: „A drámaiatlanság drámáit írta meg...”

Mindezt „csupán” a világ színházai cáfolják meg. Csehov a Sirály bemutatója óta — a moszkvai Művész Színháznak ma is ez a fehér madár a címere — a legnépszerűbb színpadi szerzőnk. Magyarországon már 1912-ben játszották; a Sirály, a Ványa bácsi, a Három nővér és a Cseresznyés kert (az utóbbi 1924-ben került színre Tóth Árpád fordításában a Vígsházban) több felújítást ért meg nálunk.

A Miskolci Nemzeti Színház a Ványa bácsi 1962-es bemutatója óta nem tűzött műsorára Csehov-művet. Ezért is tekintünk most nagy várakozással a Cseresznyés kert bemutatója elé, mely minden bizonnyal kiemelkedő produkciója lesz a mostani szezonnak. A remek drámai mű egy tehetséges fiatal rendező diplomamunkájaként kerül színre — kitűnő szereposztásban. Illés Istvánt évek óta foglalkoztatja Csehov világa, sajtós számúma: „bizonyos, hogy a Gajev család története a mostani értelmességben még inkább értékes, vagy ha úgy tetszik, izgalmasabbá teszi számunkra a „drámaiatlan drámát”. A bemutató főbb szereplői: Máthé Éva, Simon György, Gyöngyösi Katalin, Paláncz Ferenc, Polonyi Gyöngyi, Markaly Gábor, Varga Gyula. Bemutató: március 9.

Déryné

Operai sikerek (6)

Déryné a pesti német színpadon először *A svájci ház nép*-ben lép föl, amelynek Emmelináját három nap alatt tanulja be németül. A közönség — németek, magyarok — óriási lelkesedéssel ünneplik. Mikor ismétlésre kerül a sor, a Cavatinát magyarul énekli el. Erre még nagyobb tapsvihartör ki, s alig engedik le a színpadról. Minden kritika a legnagyobb elismeréssel emlékezik meg róla. A *Pannónia* című német újság újabb fellépést javasol.

Másodszor Rossini *Tankréd* című operájában áll ki ugyancsak nagy sikerrel. Még további vendégszereplésről is szó van, de Székely-nehézséggel szigorú üzenet érkezik, s neki vissza kell térnie szerződése helyére.

A magyarok becsületét mindenestre megmentette. Erejét összemérte a német színészekkel, s önbizalma megnövekedett. De a nagy színpadi sikerek mámoros óráit még jobban megarányozza Prepelitzay Samu jelenléte. A harmincéves Déryné olyan boldog napokat él át Pesten, amilyenek soha többé nem térnek vissza életébe.

Még nem tudja, hogy most találkozik utoljára szerelmesével. Visszatérése után nem sokáig marad a fehérvári társulatnál. Kolozsvári és miskolci meghívása közül az utóbbit fogadja el.

Miskolcon Eder igazgató vezetésével jó társulat működik: Szentpétery Zsigmond, Pergő Czelesztin, Kőszeghy Lajos... A közönség mint régi ismerőst üdvözl. Innen Debrecenbe, Nagyváradra, Egerbe mennek vendégszerepelni. Ekkor egy ostoba pletyka miatt szakít Prepelitzay Samuval, felbontja miskolci szerződését és Kolozsvárra szerződik, hogy csalódását felejtse.

Déryné életének új szakasza kezdődik. A kolozsvári színészet ekkor már harmincéves múltat tekinthet vissza. Az első társulatot 1792-ben *id. Wesselényi Miklós* hívta életre, s az a színészcsoporthoz Kolozsvárról rajzott ki, amelyiknél Déryné kezdte pályafutását a pesti Hacker-teremben. 1821 óta már áll a Farkas utcában az új kolozsvári kó-

színház, amelyet közadakozásból építettek. Társulatában kitűnő színészek működnek: Udvarhelyi Miklós, Székely József, Jancsó Pál, Farkas József, Székelyné Neéb Mária. Csak az opera áll gyenge lábón. Déryné szerződésével éppen ezt szeretnék a vezetők felvirágoztatni.

Első fellépésén virágosóval fogadják. A főúri körök versengenek érte, különösen báró Jósika János kormányzó és felesége halmozák el szeretetük minden jelével. A közönség mintha kárpótolni akarná elvesztett szerelméért, ezrek szeretetével fizet.

De Déryné meg is érdemel minden elismerést. Ő teremti meg a kolozsvári operaegyüttest: énekeseket hozat más társulatoktól, Heinisch Józsefből, egy szorgalmas német muzsikusból karmestert nevel, műkedvelőkből kórust és zenekart szervez. Rövidesen tizenhat opera szerepel a kolozsvári

színház műsorán. Déryné négyéves kolozsvári működése 1823-tól 1827-ig a sikerek sorozata. Művészete emelkedőben van. A közönség szeretete, a nyugalmas és művészi munkában kiteljesedett élet begyógyítja Déryné szívének sebeit. Egy megértő barát is áll mellette, aki már Miskolcon, Prepelitzay kegyetlen szakítása idején is vigasztalója volt, s aki évek óta követte őt társulattal: társulatra: *Szentpétery Zsigmond*. Nem nagyon művelt, de kitűnő művész, okos és becsületes ember. Dérynéét kitartásával, tolakodástól mentes figyelmességével és ízléses viselkedésével hódítja meg. Művészetéről Déryné mindig a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozik. Több évig tartó kapcsolatuk azért szakadt meg, mert Déryné rájön, hogy Szentpétery éjszakánként titokban kártyázik és nagy összegeket veszít.

Idővel Magyarországra is kijönnek Erdélyből. *Kassa, Miskolc, Nagyvárad, Eger, Szeged, Debrecen, Temesvár*, Arad többször látja vendégül a kolozsvári színtársulatot. Végül teljesen elhagyják Kolozsvárt, mert

a nagy színházi lelkesedés kezd leapadni. Szegeden Déryné leszerződik az éppen ott tartózkodó *Kilényihez*, aki ekkor már sógora, mert nőül vette *Széppataki Johannát*. A Kolozsvárról kijött társulat tagjai Szentpétery, Udvarhelyi, Szerdahelyi követik Déryné példáját, s az operatársulat színéjává így Kilényi társulatába olvad. Néhány város érintésével Pestre jönnek 1827 októberében.

Déryné az ezernyi néptömeg közt még mindig Prepelitzay kedves fejét keresi. De hiába, a szép vörösba szű Samu már megházasodott, s kerüli a találkozást Dérynével.

Kilényi igazgató merész vállalkozó és tevékeny ember. Az az ötlete támad, hogy egész télre Pesten maradjon és fellépjen a német színházban. Hiszen jegyzőkönyvben van, hogy a német társulat köteles átengedni a színpadot hetenként háromszor az átutazó magyar társulatnak. A vármege érvényesíti is a magyarok jogát, Grimm, a német színházak igazgatója azonban csak heti két előadást engedélyez.

Dániel és a krokodilok

A darab ősbemutatóját az 1964. évi miskolci drámapályázat előzte meg. Megosztott első díj e színdarab múltja — utána több éves hallgatás. Azután változások a színházban, munka a darabon és most nemsokára bemutató. A drámák, művészi produktumok múltja általában nem érdekes. Csak a jelenük, az a szerkesztés, élet, amikor színre kerülnek, más művészek közreműködésével abba a közegbe kerülnek, amelynek tetszésére létrejttek: vagyis találkoznak a közönséggel.

1956 tavaszán mutatták be Pécsen első darabomat, a „Columbus”-t, azóta sorrendben hét bemutatóm volt: Pesten, vidéken, nagyszínpadon, stúdióban. Jelentős rendezők kezében is voltak írásaim, sőt egy ízben magam is rendeztem két egyfelvonásosomat. De ez is csak múlt, így már nem érdekes. Egyetlen kérdés érdekes csupán: milyen lesz ez a nyolcadik bemutató?

Azután?! A drámák jövőjével foglalkozni az élő klasszikusok hiúsága. A leghiábavalóbb hiúságok közül való. E darab szerzőjének sorsa ennél sokkal köznapiabb, távol áll ettől. Színházi ember vagyok, aki — szükség és iráérés szerint — darabokat ír. Ez az én nyolc bemutatóm, tudom, kevésnek tetszik némely hivatásos drámaírók két-három színre került darabjához képest. — Hogy végül is egy darab lehet nyolc, sőt tizenkilenc másiknál is jobb? — Igaz. De akkor bárkié.

Azt hiszem, akatommál fogva hajlok a vitára, küzdésre; egy bemutatkozásnál talán erre sem ildomtalan kitérnem, ez talán az eddig elmondottakból is kiderül. A darabból pedig talán még inkább. Mert egy félig-meddig elhallgatott, bezárult kérdéssel foglalkozom itt. Ami azért ettől még létezik. Sok ilyen kérdés van történelmünkben, közéletünkben, szeretnék hozzájárulni, hogy legalább az egyikkel végezzünk.

Sikerem hol volt, hol meg nem volt. A csupán kikapcsolódást szolgáló színház létjogosultságát, sőt fontosságát is elismerem, de személyemben egy másik fajta színház elszáradt hívével találkozom. Én is szeretném szórakoztatni önöket, de már nem vagyok elég fiatal ahhoz, hogy két-három órát fecsejsek semmiről s ezt a semmit másoknak is feltárljam. Lehet, hogy a tizedét sem tudom nyújtani annak, amit szeretnék, de újra és újra megpróbálok. Egy bizonyos:

a színháziak mindig szerettek, szívesen, kedvvel, sőt, fanatikus akarással játszották a darabjaimat. Szinte csak abban vagyok bizonyos, hogy ez itt és most is így lesz. A többi tényező olyan bizonytalan — mint a színház körül minden. De ez már nem az én dolgom. A színház segítségével és eszközeivel újra szólhattam, ezt köszönöm. S köszönöm azoknak is, akiknél meghallgatásra, akár azt is, ha ellenzéssel találkoztam.

Gosztonyi János

In memoriam Virágh Ilona

Fájó és kegyetlen játéka a sorsnak, hogy alig több, mint egy éven belül másodsor kell búcsúznunk egy tehetséges, fiatal művésztől. Tavaly Upor Péterre emlékeztünk ezen a máskor oly színes, vidám írásokkal teli oldalon, most Virágh Ilona tragikusan kettétört pályájának képeit próbáljuk emlékeztetünkbe idézni.

A színész művészetének eszköze, anyaga és végső kifejezési lehetősége — önmaga. Mi maradt Dérynéből, Jászaiából, Bajor Giziből? Néhány kortársi emlékezés, kritika, fénykép, hangfelvétel. Művészetük halvány, idegen anyagban előhívott kópiái. A többi nem látható. A színész pillanatról pillanatra teremt meg önmagát, s veszti el, amit megteremtett. Akinek eszköze a leganyagszerűbb: a saját teste, az anyagtalán emberi emlékezetre kell bízva életművét.

A mi emlékeztünkben úgy marad meg Virágh Ili-

ke emberi és színészi egyénisége, mint a testet öltött életvidámság. Fizikai és lelki tulajdonságai, adottságai és képességei egyaránt arra tették hivatottá, hogy életben és színpadon mindig a szépséget, a vidámságot, a derűs harmóniát, az életörömet hirdesse —, hogy gyönyörködtessen. Tehetséggel, szorgalommal ambícióval megalkotott szerepeiből ez a mindenkit elbűvölő, magával ragadó életvidámság sugárzott.

A Miskolcon töltött 10 év alatt mintegy 30 szerepet játszott, itt érett igazi színésszé, a társulat vezető művészévé. Sokoldalú tehetsége szerepről szerepre fejlődött, gazdagodott és egyre jelentősebb feladatai egyre nagyobb szakmai és közönségsikert hoztak számára. Már első miskolci szerepében, Csiky Gergely Mázkirágok-jának Mákony Zelmájában felfigyeltünk erőteljes karakterizáló készségére. Aztán egymás után

következett jó néhány zenés vígjáték, melyeknek figuráihoz saját báját, fantáziáját, egyéniségét kölcsönözte, s így vitte őket sikerre. A Maya Madelaine-jében és a Rigó Jancsi Lisette-jében aratta első operettsikereit. A közönség szívesen fogadta a pikáns szépségű, jó humorú, temperamentumos szubrettet. Sorra jöttek a legváltozatosabb szerepek a Gül Babában, Haway rózsájában, Cirkuszhercegnőben. Köztük legemlékezetesebb talán a Pompadour Belotte-ja, melynek legszebb szakmai elismerése az volt, hogy erre a szerepre hívta meg vendégnek a Fővárosi Operettszínház. Humorát, jellemformáló erejét bizonyította ragyogó vígjáték-alakításaiban: az Ön is lehet gyilkos című krimibohozatban, vagy a Tizenkét székben. Otthon volt a drámában is, hiszen őszinte, mély érzésekkel teli Haselja az Amerikai Elektrában, vagy Lady Macduff-ja mindannyiunk számára em-

lékezetes marad. A furfangos özvegy Marionettje a sok-sok ötlettel, fantáziával és precizitással kidolgozott klasszikus vígjátéki szobalány-alakítás iskolapéldája volt. A Lopj kevesebbet és a Mese a tűzpiros virágról volt az a két darab, melyekben eljutott az igazi karakterformálásig, az átváltozásig. Mert színész számára áldozat lemondani arról, hogy szép legyen a színpadon. Ő azonban nagy művészi alázattal vállalta ezeket a groteszk jelenszerepeket.

Virágh Ilona rövid életpályája mégsem torzó előtünk, bár tragikus hirtelenséggel félbeszakadt, úgy emlékezünk rá, mint gazdag, kiteljesedett színésze gyéniségre, mert birtokában volt egy olyan kivételes, ritka adottságnak, amit semmi áron nem lehet megszerezni, ami valakivel csak vele születhet, amit La Fontaine bájnak nevez, s így ír le: „Ez a csodálatos bűvölet, ez a természetes varázs, ez a napsugár, ez a bűvölet mosoly a kiválasztottak kincse.”

Ő birtokában volt ennek a kincsnek, s bőkezűen tesztelte vele mindent és mindenkit maga körül. Ezért él ezentúl is közöttünk, él tovább a színház minden téglájában, a színpad minden deszkájában, az öltözők lámpájában és legfőképp az emberek szívében. Életvidámságát, mosolyát, amely mint napfény világította át egész lényét, sohasem fogjuk elfelejteni.

1973 március	Miskolci műsor	
1. csütörtök	SYBILL	Huszka bérlet (7)
2. péntek	SYBILL	Vörösmarty bérlet (7)
3. szombat	SYBILL	Katona bérlet (7)
4. vasárnap	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (3)
	DOKTOR ÚR	Szigligeti bérlet (7)
6. kedd	SYBILL	Csontos bérlet (7)
7. szerda	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (7)
8. csütörtök	SYBILL	Bérletszünet (7)
9. péntek	CSERESZNYÉSKERT	Bemutató bérlet (7)
10. szombat	HAMLET	Arany János ifj. bérlet (3)
	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (fél 8)
11. vasárnap	SYBILL	Bérletszünet (3)
	SYBILL	Déryné bérlet (7)
13. kedd	CSERESZNYÉSKERT	Gárdonyi ifj. bérlet (fél 5)
14. szerda	MESE A TŰZPIROS VIRÁGRÓL	Bérletszünet (3)
	DOKTOR ÚR	Bérletszünet (7)
15. csütörtök	CSERESZNYÉSKERT	Madách bérlet (7)
16. péntek	SYBILL	Bérletszünet (7)
17. szombat	CSERESZNYÉSKERT	Petőfi ifj. bérlet (3)
	CSERESZNYÉSKERT	Csíky bérlet (7)
18. vasárnap	SYBILL	Bérletszünet (3)
	CSERESZNYÉSKERT	Déryné bérlet (7)
20. kedd	CSERESZNYÉSKERT	Csontos és Egyetemi bérlet (7)
21. szerda	CSERESZNYÉSKERT	Radnóti ifj. bérlet (fél 5)
	MESE A TŰZPIROS VIRÁGRÓL	Bérletszünet (3)
22. csütörtök	CSERESZNYÉSKERT	Schiller bérlet (7)
	CSERESZNYÉSKERT	Molière bérlet (7)
24. szombat	CSERESZNYÉSKERT	József A. ifj. bérlet (3)
	SYBILL	Bérletszünet (7)
25. vasárnap	CSERESZNYÉSKERT	Szigligeti bérlet (7)
28. szerda	CSERESZNYÉSKERT	Lehár és Egyetemi bérlet (7)
29. csütörtök	CSERESZNYÉSKERT	Huszka és Egyetemi bérlet (7)
	CSERESZNYÉSKERT	Vörösmarty bérlet (7)
31. szombat	CSERESZNYÉSKERT	Arany János ifj. bérlet (3)
	CSERESZNYÉSKERT	Katona bérlet (7)

SYBILL

„Sybill egy világnagyság” — oktatja ki a híres énekesnő, (Komáromy Éva) zongorakísérőjét, Charlotte-ot (Kállay Bori), amikor az kénytelen helyette szerepelni. Ez az az operett, amelyben mindenki mindig mást játszik, másnak adja ki magát. Persze az események kényszerítik erre a figurákat, s ez a darab humorának fő forrása is. Játék a játékban — sok zenével.

CSERESZNYÉSKERT

Csehov darabjának műfaja: lírai komédia. Hősei szánnivalók és nevetségesek, sokat fecsegnek és keveset cselekszenek. Munkáról beszélnek, az élet értelméről, de szavaik felfúvódnak, mint a léggömb és komikusan pukkannak szét. Lopahin (Paláncz Ferenc) és Trofimov (Markaly Gábor) jelenete a Cseresznyeskert egyik legjellemzőbb részlete.

DOKTOR ÚR

„Puzsér a szerelmesek barátja” — mondja Molnár Ferenc bohózatában a viszonylag becsületes betörő (Csapó János). A rajtakapott szerelmespár, Lenke (Péva Ibolya) és Bertalan (Botár Endre) bíznak is benne, mert nem sejtik, hogy tervezett éjszakai légyottjukat éppen Puzsér fogja megzavarni.

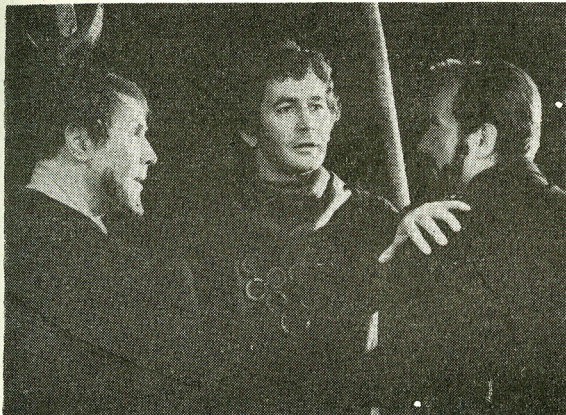
BERCI BÁCSI

A második világháború utolsó hónapjainak vérzivatáros, nyugtalan éjszakáiban békés kis sziget Berci bácsi (Csapó János) szabóműhelye. Polyák úrral (Dariday Róbert) együtt mesélgetik háryjánoskodó kalandjaikat a kis árva gyereknek, Istinek (Kovács Józsi). Nem is sejtik még, hogy nemsokára becsap a bomba, s a kalandok valóságá válnak.

CIGÁNYBÁRÓ

Strauss nagyoperettje kirobbanó sikerrel kezdte január végén egri előadássorozatát. Sajnos ez a jól indult széria félbeszakadt. Szaffi (Várhegyi Márta) felgyógyulása után azonban az összes tervezett és elmaradt előadást hiánytalanul bepótoljuk és kedves egri nézőink újra gyönyörködhetnek ebben a szép, látványos, zenés darabban.

HAMLET

Horatio (Pákozdy János) és két katonatársa (Szili János, Gyarmathy Ferenc) jelenetével kezdődik Shakespeare örökértékű tragédiája. A meghalt király szelleme jelenik meg előttük a várlokon. A Hamlet utolsó előadásaira márciusban bizonyára sok miskolci nézőnk kíváncsi még és vált jegyet.

1973 március	Egri műsor	
1. csütörtök	BERCI BÁCSI	Molière bérlet (7)
2. péntek	BERCI BÁCSI	Shakespeare bérlet (7)
3. szombat	BERCI BÁCSI	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
	BERCI BÁCSI	Katona bérlet (7)
4. vasárnap	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (fél 4)
	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
6. kedd	BERCI BÁCSI	Déryné bérlet (7)
9. péntek	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
11. vasárnap	BERCI BÁCSI	Bérletszünet (fél 4)
	BERCI BÁCSI	Bérletszünet (7)
13. kedd	CIGÁNYBÁRÓ	Déryné bérlet (7)
15. csütörtök	CIGÁNYBÁRÓ	Molière bérlet (7)
16. péntek	BERCI BÁCSI	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
17. szombat	CIGÁNYBÁRÓ	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
	CIGÁNYBÁRÓ	Katona bérlet (7)
20. kedd	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
21. szerda	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
23. péntek	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
25. vasárnap	CIGÁNYBÁRÓ	Vörösmarty bérlet (fél 4)
	CIGÁNYBÁRÓ	Erkel bérlet (7)
30. péntek	CIGÁNYBÁRÓ	Bérletszünet (7)
31. szombat	CIGÁNYBÁRÓ	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
	CIGÁNYBÁRÓ	Madách bérlet (7)

Próba közben

A szókimondásáról nevezetes igazgató-rendező egy önjelölt színésznek mondta, miután több szerepet — színházi nyelven szólva — hasrafektetett, a következőket:

— Mondja fiam, mi a maga főfoglalkozása?

A színész megmeredt, megbé-nult.

— No, majd ha eszébe jut, szóljon. Mindent megteszek magédért, hogy ott dolgozzon, ahol jobban boldogul.

★

Ugyancsak ezzel az igazgatóval esett meg.

Új darabot próbáltak és egy tehetséges, de nem szorgalmáról híres színész kapta az egyik főszerepet.

A színész nem fárasztotta magát és jól bevált sablonját akarta alkalmazni. Az igazgató nem ugrott be a cselnek, hanem az egész szereplőgárdát beszólította a színpadra és a rutinmester előtt megállt.

Ide figyelj komám! — szólt és a színészre nézett. — Te egy remek szerepet játszol. De egy kis baj van. Be akarsz engem csapni. Ötvenszer jössz be a színpadra és képes vagy mindig ugyanúgy bejőnni. Most kezdjük előlről és gyere be úgy, mint egy színész.

A kolléga elszégyellte magát, dühében elsápadt, de nem szólt.

A próba nem ment. Újrakezdes, újabb izadás. Végül a színész türelmét veszve dühösen kifakadt.

— De hát, ha nem jó, akkor mutasd meg te, hogy mit csinálnak?

Az igazgató — színházi „öreg-róka” — nem dühösködött, hanem odament a színészhez és annak melle felé bökött bal kezének mutatóujjával, majd ismert mozdulattal, jobb kezének mutatóujjával megigazította szemüvegét és így szólt:

— Mennyi a te fizetésed?

A színész hirtelen meglepetésben megmondta.

— Na látod! — nyugtázta a feleletet, mint a tanár a helyes választ adó diáknak. — Ennyi pénzért már tudni kell, mit csináljon egy színész ilyen remek szereppel. Különbösen is, ha én mondom meg és nem te találd ki, felveszem a te fizetésedet is. Na, dolgozzunk tovább! — És feleletet sem várva visszaiült a rendezői székre.

A színész dühösen izzadt tovább. A játék egyre csiszoltabb és gördülékenyebb lett. Az incidens régen elfelejtődött... azaz a bemutató utáni beszélgetésben újraéledt, így:

A színész a hirdetőtáblán ezt olvastatta neve mellett: „1000 forint jutalom”.

„Véletlenül” az igazgató is ott volt. Ránézett a boldogan mosolygó színészre és csak annyit mondott az ismert kézmozdulatok kíséretében: — Na látod...

SÁRKÖZI SANDOR

Gondolatok a színházról

A finom érzékenységgű és minden ágában — a tragédiától a bohózatig — jól irányított színház néhány év alatt képes megváltoztatni egy nép fogékonyságát. Am a lezüllesztett színház, ahol a Pegazus szárnyait patái helyettesítik, egy egész nemzetet tud közönössé tenni és elaltatni.

Federico García Lorca

★

Ahhoz, hogy a színház életben maradjon, nemcsak mondania kell valamit, hanem létben kell fontosnak lennie, kapcsolatot kell találnia mindennapi életünkkel.

Alan Schneider

★

A humor a teremtés legbővösebb adománya. Ezt becsülöm legnagyobbra. És ha irigylek valaha embertársaimtól valamit, az csak a humor. Olyan az, mint a természetben az aranyos felhők, a virág, a madárdal.

Jászai Mari

★

A színjátszás művészete önálló, megelőzte az összes művészeteket, és éppen olyan régi, mint maga az emberiség.

Gál Gyula

★

A színpad is a szellem által gyakorol egy népre oly rendkívüli befolyást. Mindaddig, míg színpadaink lesznek, melyeken édes anyai nyelvünk tiszta zengését hallhatjuk, mindaddig, míg a színpadainkat úgy tekintjük, mint nyelvünk s így nemzetiségünk templomait, biztos jele, hogy élünk, hogy élni akarunk.

Tóth Kálmán, 1857.

★

Ha a színházról csak ismereteket kívánunk, sokatmondó ábrázolatokat a valóságról — nem kívánunk tőle eleget. A mi színházunknak fel kell keltetnie a felismerés örömét is: meg kell szerveznie a valóság megváltoztatásának élvezetét. A mi színházunknak terjesztenie kell a felfalók és felfedezők minden örömét és élvezetét, a felszabadítók minden diadalévezetét.

Brecht

★

A színpadi cselekvés csak a mában létezhet. A színház művészete fizikailag életképtelen mai értelmezés nélkül. Bármilyen fényesen ábrázolják is az érzelmeket a klasszikus tragédiában, ezek az érzelmelek nem rúznak meg bennünket, ha nem érezzük ki belőlük a hozzánk közel álló és számunkra érthető érzelmi életet.

Grigorij Bojadszjev

Fehér Tibor és Botár Endre

Abrahám István és Komáromy Éva

Rózsa Tibor és Csorba Ilona

Illúzió a szerelem...

„A kandallóban rözse ég, s pattog izzó parázs” — éneklük a Sybill közismert szerelmi duettjében. Ezenkívül említésre kerül még a szám során szamovár, „melynek gőze száll”, s künn az ablak mögött „sűrű pelyhekben hull a hó”. Mindez egy rövid kis jelenetben belül. Továbbá instrukció szerint kigyulladnak a háttérben a diadalkapu fényei, tűzijáték durran, díszlővések pukkananak a városba érkező magas vendég tiszteletére. Mindezek a más darabokban szokásos egyéb kellékek, instrukciók és világítási effektusokon felüli trükkök nem kis feladat elé állítják a színház technikai személyzetét. „Munkás darab” — mondják a műszakiak, s igazuk van. Mert hogyan is néz ki egy szünet a függönyök mögött, mi történik a színpadon, amíg a kedves néző a büfében kávézik és cigarettázik?

A díszletezők bizony megizzadnak, amíg átraktják a nehéz alapemelvényeket, a széles lépcsősorokat, a maszszív, klasszikus oszlopokat, falakat. Hiába, a forgószínpad kétoldalas, megépített díszletelemeket kíván, hisz minden oldalról valóságosnak kell hatnia. A zsinórpadlások is szorgos munka folyik egy-egy felvonás közben, mert a körhorizont bársonyfüggönyeit, a húzóka kötött háttereket, a világítótesteket, csillárokat mind meg kell mozgatni, átkötni, helyére kell tenni. A világosítók kábelekkkel, reflektorokkal, falikarokkal sietnek egyik helyről a másira, a kellékesek, a bútorosok egymással versenyezve „csinálják a változást”, viszik ki a lejátszott tár-

gyakat, hozzák be az újakat. Külső szemlélőnek mindez úgy tűnhet, mintha egy csomó félbolond ember összevissza rohangan minden cél nélkül. Pedig megszervezett rendje van a színpadi munkának. Lukács Gergely színpadmester irányításával begyakorlott mozdulatokkal végzik munkájukat a díszítők, alig telik el 15 perc, lebontanak egy teljes szállodát és felépítenek, berendeznek egy komplett palotát. Emellett még előkészítik az összes technikai trükköket, hogy minden ajtó akkor és úgy nyíljon, ahogy kell, minden effektus pontosan, időben működjék. A szünet utolsó perceiben megjelennek a színpadon a takarító asszonyok, sóprógetnek, törölgetnek, s már ott áll a portálban Nagy László ügyelő is, hogy ellenőrizze valamennyiük munkáját. Szakértő szemmel járja körül a színpadot, s ha mindent rendben talál, megadja a jelt a nézőtéri hívóberendezés kezelőjének, ő maga pedig a sok kapcsol-

lójú ügyelőasztalhoz ül, kezébe veszi a mikrofont és kiadja az utasítást: „Kérem a zenekart, foglalja el helyét az árokban, a II. felvonás kezdő szereplőit, az ének- és táncpart kiemelt szereplőit!” És mire a közönség elfoglalja helyét a nézőtérben, mindenki helyén van a színpadon is, hogy folytatódjék a játék, az előadás. A munkától izzadt műszakiak szobájukba vonulnak, hogy kifújják magukat, s most ők gyűjtsanak rá egy cigarettára. A zenekarban pedig felcsendül a muzsika, kigyulladnak a reflektorok és felmegye a függöny, hogy újra elkezdődjék a varázslat, a zene, a szó, a fények, a látvány varázslata. „Illúzió a szerelem” — éneklük a primadonna és a bonviván, miközben a kandalló rőt fényénél teáznak, s mögöttük sűrű pelyhekben hull a hó. Illúzió a színház is, melyet a pontosan működő színpadi gépezet és munka teremt meg.

Komáromy—Abrahám—Csorba—Rózsa

Tér - játék - játéktér

Először is tisztázzuk — kezdi Wegenast Róbert, a Cseresznyés kert díszlettervezője —, hogy a naturalizmus nem szégyellnivaló, nem okvetlenül jelent földhözragadtságot.

— Ebben egyetértünk, s most már nem nehéz következtetni sem: naturalista díszletei lesznek a Cseresznyés kertnek.

— Ezt nem mondtam, illetve mondtuk (mert mindaz, ami itt elhangzik, Illés István rendezővel közösen megfogalmazott véleményünk!), egy valami azonban biztos: Csehov színrevitelénél nincs helye modernista próbálkozásoknak.

— Fel kell tehát építeni...

— Naturalista atmoszférát kell teremteni, ez a koncepciónk lényege. Persze, ehhez fel kell építeni egy házat, ami azonban — s ez nagyon fontos! — elképzelésünk szerint: „A HÁZ”. Ebből következik, hogy ilyen ház nincs a valóságban. A szoba ugyanis irreálisan nagyra méretezett. Alakját tetszés szerint változtatjuk, változtathatjuk. Az ajtók, ablakok is túlméretezettek. De a falakon már valódi a tapéta... Egyébként semmi sincs „elstilizálva”, csak a tér karaktere.

— A bútorok?

— Teljesen naturalista darabok, de csak a legszükségesebbeket szerepeltetjük. Így mindaz, amit látnak, különös jelentőséget kap.

— Értsem úgy, hogy az „ajtók ajtóit” és a „szekrények szekrényét” szimbolizálják? Vagyis: a naturalizmus eszközeivel valósítják meg a maguk jelképrendszerét? Mert ez a valóság — valódi tapétájával, bútoraival, hatalmas ajtóival, ablakaival — több a valószínűságnál.

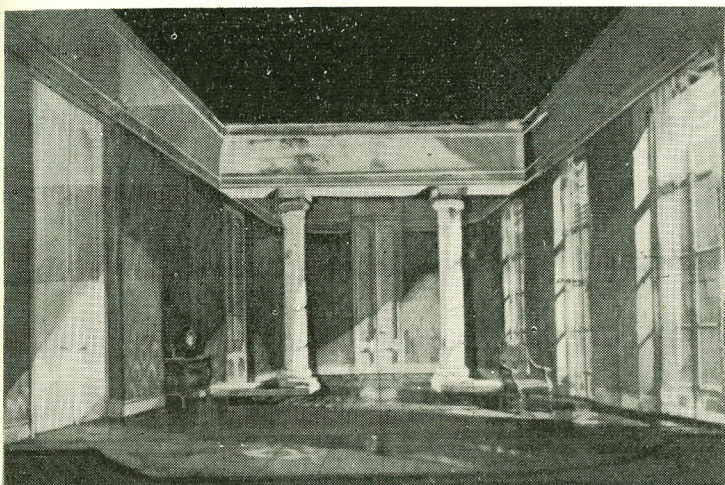
— Igen, de ez nem valami féle játék; a csehovi igazság szerintünk ilyen térben fogalmazható meg a legjobban. Ezzel a scenerozással fontos gondolati tartalmakat kell kifejeznünk. Kicsit szimplifikálva: arisztokratizmust, elkülönülést, befelé fordulást, céltalanságot.

— És a kert?

— Nincs kert, nem lesz kert. (Ez szerintem Illés István nagy „találmánya”). A Gajev család nem mehet ki, nem is képes kimenni a kertbe. A zárt világuk falai mögül — a mostani előadásban — csak az ablakon át szemlélhetik a kertet, ami után vágyakoznak, de aminek nem lehetnek birtokosai. A kert különben is csak egy fikció, tárgy a nosztalgiáknak. Gajevék benn, a nagy ajtók mögött fulladoznak, s annyira enerváltak, hogy szívükben sem tudnak ajtót nyitni egyetlen új gondolatnak, mentő ötletnek sem.

★

A díszlettervező egyenrangú alkotó társa a rendezőnek. Az elven már senki sem vitatkozik. A gyakorlat azonban sűrűn ellentmond ennek. Azért is örülünk Illés István és Wegenast Róbert közös munkájának, mely egyik jelentős lépés a sokat emlegetett „színházi alkotóműhely” felé. Erre körünkben nagyobb szükség van, mint valaha is volt. Nem titok, hogy a magyar színházak nem a legkorszerűbbek. A „kukucska-színház” struktúrájának körülményei között is lehet azonban korszerű drámai teret teremteni. Ehhez elsősorban nem szcenikai bravúrokra van szükség, hanem lényeglátó tervezőkre, rendezőkre.

A képen az alapdíszlet terve látható. Kerete annak a drámai térnek, amelyet a szituációban levő emberi figurák egészítenek ki képileg is egészszé. A jobb oldalon elhelyezett hatalmas ablakok lehetővé teszik, hogy fény és hanghatásokkal egy láthatatlan játéktér — a kert — a játék minden pillanatában jelen legyen, és ha kell, uralja is a belső teret, főlé is tudjon nőni.

Anyá figyel

A Cseresznyés kert együttese a nézőtéri dohányzóban próbál. Sokáig csak Polonyira koncentrálok. Most nincs sok szövege, a jelenléte azonban megragadó.

Anyá 17 éves, hangulatokban él. Figyel és igyekszik mindent befogadni; nyílt, nyitott — a szeméből újabb és újabb felfedezések tükröződnek. (A próba szünetében rendkívül plasztikusan beszél erről a színészről.) A fotelben azonban sokszor még civilként figyel. Most ismerkedik igazán a partnerekkel. Mégsem kíváncsiság ez, nem a többiek teljesítményét figyeli (a próbáknak ebben a stádiumában még nem is a teljesítmény a fontos), hanem a „nyelvé”. A partner beszédét — amely természetesen jóval több, mint nyelvi közlés — tényleg nagyon fontos tanulmányozni, hiszen felelni, válaszolni kell neki...

Nem áruolom el, hogy meglestem; a beszélgetés szinte szabályos interjú-keretek között folyik.

— Csak azt mondhatom, amit pillanatnyilag tudok, érzek; vagyis, hogy nem könnyű Csehovot játszani. Az én bevált munkamódszerem, hogy logikailag építem fel a figuráimat, megkeresem a válaszokat a „miértekre”, s utána töltődik fel érzelmeikkel, indulatokkal valamely megjelenítendő személy. Most elsősorban érezni kell az atmoszférát, a hangulatokat, csak így válik érthetővé Csehov logikátlan logikája. A rendezőnk többször ismétli: állapotokat kell eljátszani.

— Anyá állapotai?

— Tényleg ez a legfontosabb! Semmi kislányoskodás, semmi szentimentalizmus. Anyá abban különbözik a többiektől, hogy képes a befogadásra. Ezért is tud nehézség nélkül kiszakadni a környezetből... Anyá figyel.

— A szezon végéig most már csak vendég lesz otthon.

— Havonta 8—9 alkalommal játszom Pesten, egyébként Miskolcon élek. Február 20-án Nyilassy Judittal megkezdjük a Gosztonyi-darab próbáit. A Dániel és a krokodilok egyik főszerepét kaptam. Erről egyelőre csak annyit, hogy sok lélektani kutatásra ad alkalmat, és, hogy életemben először játszom mai fiatal lányt...

TARKA OLDAI

A Petőfi-évforduló rendezvényt sorozatában színházunk művészei is részt vállaltak. Dariday Róbert és Győri Ernő Tűz vagyok címen Petőfi és Illyés verseiből, prózáiból készített összeállítást. Műsorukat márciusban, a Szakszervezetek Megyei Tanácsa szervezésében nyolc borsodi községben mutatják be.

*

A Cigánybáróban megírdetett két operaházi vendégművész, Szabó Rózsa és Tarnay Gyula fellépésére is minden valószínűség szerint sor kerül Egerben, amint azt a művészek operai elfoglaltsága engedi. Siklósi László főtthárnak az egri, miskolci, valamint a film-, tévé-, szinkron- és rádiószereplések egyeztetése mellett külön lapot kellett nyitnia vendégművészeink fellépéseinek nyilvántartására.

Mit olvasott Gulyás József?

Színházunk könyvterjesztője szerint a legkaposabb kiadvány az utóbbi időben a Színházi világtörténet volt. Jóllehet a két vaskos kötetnek elég borsos az ára, mégis több tucat fogott el belőle. En is megvettem magamnak — előlegként a közelgő József-napra. Persze, ez a remek kézikönyv nem olyan olvasmány, amelyet egyváltóban kell végigolvasni. Nem hiányozhat azonban egyetlen színházi ember, vagy színházkedvelő könyvespolcáról sem. Minden benne van, amit a színház múltjáról, a színművészet fejlődéséről, a különböző népek és korok színjátásáról tudni lehet és kell. Engem, mint műszaki felügyelőt különösen a színházépületekkel és színpadtechnikával foglalkozó fejezetek érdekelték. De merem állítani, hogy ez a könyv nemcsak a szakemberek, hanem minden érdeklődő számára érthető és élvezetes olvasmány. Rendeteg kép van benne és ez teszi a szöveget szemléletessé. Nagyon örülök ennek a közel kétezer oldalas két szék kötetnek, s azt hiszem, nem is nagyon lesz gondom olvasnivalóra — jövő József-napig.

Komáromy Éva betegsége miatt elhalasztódott a Sybill bemutatója, néhány nap múlva azonban mégis megvolt a premier: Várhegyi Márta — autóbalesete utáni szanatóriumi kezeléséről lemondva — vállalta a címszerep eljátszását. Azóta Komáromy Éva is meggyógyult és bemutatkozott Sybill, sőt Charlotte szerepében is.

*

A színházi szakma egyik régi problémája nyert remélhetőleg megoldást azzal, hogy márciusban egyéves szakmunkásképző tanfolyam indul be a Színház- és Filmművészeti Főiskola szervezésében. Színházunk 11 fiatal díszítője kezd meg tanulmányait a távoktatásban.

*

A miskolci Kossuth Gimnázium filmszakkörének két diákja, Bagyal Erika és Bihari Zsuzsa rövidfilmet készített a Cseresznyés kert próbáiról. Témájuk: a rendező munkája — amíg egy produkció megszületik. Filmjüket az országos amatőr kisfilmfesztiválon szeretnék bemutatni.

Érdekességek, furcsaságok a nyugati országok színpadjain

Arthur Miller új darabja, a Világ teremtése a bostoni Colonial Theatre-ben került színre. A világ legrégebbi történetét dolgozza fel; szereplői Isten és Lucifer, Ádám és Éva, Káin és Ábel. A nagy siker fő tényezője persze Miller kivételes tehetsége, de osztozik benne az elsőrangú előadás és színészi játék is. Az I. felvonás, a Paradicsomból való kizűzetésről, csupa szellem és humor; a II., Ádám és Éva első földi napjairól, már megrendítőbb, drámaibb hangú; a III. pedig filozofikus töltetű, mert ebben ütközik meg ismét Isten és Lucifer, ezúttal Káin és Ábel ügyében. A jelentős dráma nagy siker vár.

Mit főzött Olgay Magda?

Legújabb szerepem a Sybillben: a hajadonok vezetője, akiknek kezére tiz szűz leány van bízva. Legstilusosabb receptem most éppen ezért: szűzermék nyáron sütvé.

Fiatal sertés karaját lecsontozzuk, 3-4 dekás kerek érmékre szeleteljük. Az érméket borsózzuk, mustárral, olajjal megkenjük, csészárhúsból hasonló szeleteket vágunk, s megszórnjuk paprikával. Kisebb gombafejeket lapjában kettévágunk, s a hússzeletekkel együtt váltakozva hurkapálcákra tűzzük. Ügyeljünk, hogy a pálcák végére mindig csészárhús kerüljön. Megsózza, megborsozza, csipetnyi majoránával megszórná, lisztben gyengén megforgatjuk, majd serpenyőben, bő zsírban megsütjük. Ha minden oldalra ropogósra sül, a zsírt leöntjük és egy kővéskanálnyi pritamint 5 deka vajjal átfőrtőstünk és ráöntjük. Fedővel befedve néhány másodpercig mérsékelt tűzőn fejezzük be a süstést. Előmelegített tála tesszük, citromburgonyát, és citromos fejjessalátát adunk hozzá.

Picasso A farkán csipett vágy című darabjának bemutatója igen nagy port kavart fel, mert huszonhat évig — Picasso 1941-ben írta színművét — hiába kérte bárki az előadás jogát, a mester nem volt hajlandó engedni. „Egyetlen” feltétele az volt, hogy a legkevesebb változtatás nélkül játsszák el művét, tartsák tiszteletben a szöveget és a szerzői utasításokat. Ennek megfelelően például a főszereplőnek, Tortának, végig pucéran kell a színpadon lennie. Így aztán érthető, hogy az újságok várakozó kíváncsisággal vették tudomásul, hogy Picasso megadta az engedélyt a francia „happening- királynak”, Lebel-nek, az előadásra. A következő szenzáció az volt, hogy a Saint-Tropez-i polgármester nem engedte, hogy a „pornográf” darabot bemutassák a városban. Szerepsére azonban a Saint-Tropez-től tíz kilométernyire fekvő Gassin befogadta a társulatot, ahol egy cirkszi sátorban meg is történt a bemutató. A várt botrány elmaradt. Magáról a darabról a kritikusok csak annyit tudnak elmondani, hogy a „szó magiája”. Legtöbben csalódba jegyzik meg, hogy a Torta nem is volt teljesen meztelen...

Clive Barnes az „úr-scifi” problémáit veti fel a Broadway-i vadonatúj, 1800 személyes, gyönyörű Uris Theatre nyitó produkciója: a Via Galactica c. úr-musical kapcsán. „A belső vákuum nagyobb volt, mint a külső úr” — jegyzi meg ironikusan. A bukásról nem a zene tehet; Galt MacDermot partitúrája talán nem olyan dallamos és invenciózus, mint a Hairben, de a nagyszerű komponista fémjelzése rajta van; pompás a színpadkép is. A fő baj szövegek banalitásában és érdektelenségében rejlik.

A produkció részesei abban bíztak, hogy majd MacDermot zenéje és a nagynevű vendég, Peter Hall rendezése megment mindent. Ez nem következett be; Hall bonyolult gépezetrendszere, trambulinjai, amelyek a súlytalanságot hivatottak érzékeltetni, nem kelnek életre, inkább úgy tűnik, a színészek minden értelem nélkül akrobatizálnak a színpadon.

Min nevetett Rózsa Sándor?

A Sybill egyik főpróbáján történt. A III. felvonásban van egy közös jelenetem Abraham Pistával, aki a Nagyherceget játssza. A darabban kezdettől arról van szó, hogy én, mint Petrov hadnagy — aki ott hagyta a cári palotát — Párizsba akarok szökni szerelmemmel, Sybilllel. A Nagyhercegnek is megtetszik azonban az énekesnő, de felesége közbelép és megpróbálja a feleséges férj udvarlói szándékát. Az utolsó jelenetben aztán a Nagyherceg, hogy Petrovot eltávolítsa Sybilltől, így szól hozzám: „Hadnagy úr, kivezesse önt első adjutánsommal, s az első vonattal együtt utazunk Pétervárra.” Pista azonban legnagyobb meglepetésemre így fejezte be a mondatot: „... együtt utazunk Párizsba”. A váratlan baki annyira meglepett, hogy mindannyian, akik a színpadon voltunk „kiborultunk”, s még az öltözőben is azon nevetünk, hogy mennyire örült volna ennek a tudatalatti elszólásnak néhai jó öreg Freud Zsigmond. Sőt még talán a közönség is — ha mindez előadásban történik — hiszen operett ügysem volt még, ahol a primadonna mindkét bonvivánnal happy endre lép.

★ A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS AZ EGYRI GÁRDONYI GÉZA SZÍNHÁZ MŰSORISMERTETŐINEK MELLÉKLETE ★
Szerkeszti: Siklósi László. Szerkesztőség: Miskolci Nemzeti Színház Titkársága. Kiadja a Borsod megyei Lapkiadó Vállalat
Felelős kiadó: Veres Mihály. Kiadóhivatal: Miskolc, Bajcsy-Zsilinszky utca 15.

Ára 1 forint. Készült a Borsodi Nyomdában — 73 — 1585 — 4000 példány — Felelős vezető: Szemes István